

Araştırma Makalesi / Research Article

KORONAVİRÜS (COVID-19) İLE MÜCADELEDE MÜLKİ İDARE AMİRLERİNİN KOORDİNASYON ROLÜ: BAYRAMPAŞA KAYMAKAMLIĞI ÖRNEĞİ

Soner ŞENEL*

Öz

Dünyada son bir yıldır yeni Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi ile mücadele en önemli gündem maddesi olmuştur. Devletler kendi yönetim anlayışlarına göre covid-19 ile mücadelede farklı yöntemler belirlemişlerdir. Türkiye sahada Covid-19 pandemisi ile mücadelede genel olarak tedavi, filyasyon, izalasyon, genel önleyici tedbirler, denetimler, vefa sosyal destek çalışmaları ve aşı çalışmaları şeklinde kendine özgü bir mücadele yöntemi belirlemiştir. Bütün bu mücadele süreçlerinin yönetilmesi ile ilgili 81 İl Valiliğine ve ilgili kurum ve kuruluşlara bugüne kadar 250'den fazla genelge gönderilmiştir. Genelgelerle kamu düzeni ve güvenliğinin devamı, tedarik ve üretim zincirlerinin aksamaması, sağlık sisteminin sürdürülebilirliği ve sosyal izolasyon, temizlik, maske, mesafe temininin sağlanması şeklinde dört temel ilke benimsenmiştir. Türk idare sistemi içerisinde merkezi idarenin taşra yapılanması il ve ilçe yönetimleri şeklindedir. Bu aynı zamanda "Mülki İdare Sistemi" olarak da adlandırılır. Bu temel esaslar çerçevesinde mücadele sürecinin yönetilmesinde mülki idare amirleri önemli bir görev üstlenmiştir. Bu çalışmada Covid-19 ile mücadele çalışmalarında Mülki İdarenin koordinasyon rolü incelenecektir. Bu amaçla, Bayrampaşa Kaymakamlığı koordinasyonunda Koronavirüs Pandemisi ile mücadele kapsamında hastalığın seyrini azaltmak ve salgını sonlandırmak için yapılan çalışmalar somut örnekler ve rakamlarla açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Covid-19, Mülki idare, Bayrampaşa Kaymakamlığı.

* Dr., Bayrampaşa Kaymakamı, sonersenel@yahoo.com, ORCID : 000-0002-1523-0066

THE COORDINATION ROLE OF PROVINCIAL ADMINISTRATORS BY COMBATING CORONAVIRUS: THE CASE OF BAYRAMPAŞA DISTRICT ADMINISTRATION

ABSTRACT

In the last year, the most important issue in the World is struggle with the Noval Coronavirus (Covid-19) Pandemic. States determines different methods for the struggle with Covid-19 according to their administrative systems. Turkey at provincial level was developed its own pandemic struggle methods like treatment, filiation, izolation, general protective precautions, controls, social help and assitance, and vaccination. More than 250 circulars were send to 81 provinces and related state offices for the administraton of all these struggle methods. The circulars have four main principles for struggling with Covid-19 as keeping public peace and order, sustainibilty of chain of supply and production, operating of health system, and securing social izolation, mask-distance-hygiene rules. Turkish central administration's provincial organization is consists of provinces and districts. This system is also called as "Provincial Administration Sytem". Provincial administrators play important role fort he operation of these four main principles. In this article, he provincial administrators' coordination role with regards to managing Covid-19 is studied. For this aim, the case of Bayrampaşa District Administration's works for decreasing the spread of pandemic and terminating it was explained with the help of concreate examples and numbers.

Keywords: Coronavirus, Covid-19, Provincial Administration, Bayrampasa Kaymakamlığı.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi doğal afetler, savaşlar ve salgın hastalıklar gibi birçok önemli olaya şahitlik etmiştir. Bu olaylar içerisinde milyonlarca insanın ölümüne sebep olan salgın hastalıklar önemli bir yer tutmaktadır. Yetmiş beş milyondan fazla insanın ölümüne sebep olan veba salgını (1347-1345), Meksika’da görülen humma hastalığı (1545-1548), kolera salgını (1899-1923), ilk kez Kamerun’da çıkan AİDS virüsü (1908), Asya ve Kanada’da etkili olan Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) virüsü (2002-2003), 1976 yılında görülmeye başlayan Ebola virüsü, 1983 yılında görülmeye başlayan HIV virüsü ve Kuş Gribi bu salgın hastalıklardan bazılarıdır (Zeren ve Hızarcı, 2020; Budak ve Korkmaz, 2020).

2019 yılı Aralık ayında Çin’in Wuhan şehrinde ortaya çıkan yeni koronavirüs (Covid-19) hastalığı bu yüzyılda insanlığın karşılaştığı en önemli sağlık sorunudur. Hastalığın hızla yayılması ve ölümlerin artmasıyla beraber tüm dünyada salgınla mücadele en önemli gündem maddesi olmuştur. Pandemi ile savaş başta sağlık meselesi olmakla beraber, salgının yaratmış olduğu etki sadece insanların yaşamları ile sınırlı kalmamış olup günlük yaşamın ekonomi, ticaret, ulaşım, eğitim, sosyal, kültürel, sportif faaliyetler gibi birçok yönünü olumsuz olarak etkilemiştir.

Covid-19 salgını sonrasında salgının sadece sağlık sistemini değil hayatın bütün boyutlarını etkileyeceği, salgın sonrasında artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı ve hayatın yeni normallerle devam edeceği ortaya çıkmıştır (Karakaş, 2020). Covid-19 pandemisi ile birlikte tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yeni normal olarak adlandırılan sürecin yönetilmesinde hummalı bir çalışma başlatılmıştır. Koronavirüs salgınının toplum sağlığı ve kamu düzeni açısından oluşturduğu riski yönetme, sosyal izolasyonu temin, fiziki mesafeyi koruma ve hastalığın yayılım hızının kontrol altında tutma amacıyla Sağlık Bakanlığı ve Koronavirüs Bilim Kurulu’nun önerileri ve Cumhurbaşkanının talimatlarıyla birçok tedbir kararı alınarak uygulamaya geçilmiştir (19161 Sayılı Genelge, 2020). Mücadele kapsamında bugüne kadar kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması, tedarik ve üretim zincirlerinin aksamaması, sağlık sisteminin tıkanmadan çalışması ve sosyal izolasyon ile maske-mesafe-temizlik kuralının uygulanması (Soylu, 2021) için 250’den fazla genelge yayımlanmıştır.

Yeni Koronavirüsle ilgili literatüre bakıldığında daha çok virüsün tanımı, yayılımının önlenmesi ve virüsten korunma yöntemleri hakkında tıbbi

makaleler mevcuttur. Bununla birlikte virüsün sosyal, kültürel ve ekonomik hayata etkileri anlatılmaktadır. Örneğin, koronavirüsün toplumsal etkisi (Karataş, 2020), koronavirüsün ekonomiye etkisi (Zeren ve Hızarcı, 2020; Fernandes 2020), koronavirüsün turizm sektörüne etkisi (Bahadır ve Çelik İlal, 2020; Acar 2020), koronavirüsün yükseköğretime etkisi (Erkut, 2020), koronavirüsün yaşlılara ve sosyal yaşama etkisi (Altın, 2020; Üstün ve Özçiftçi, 2020) gibi farklı alanlarda yazılmış makaleler mevcuttur.

Bu çalışmada, Türkiye’de Covid-19 pandemisine karşı yürütülen mücadelede mülki idare amirlerinin koordinasyon rolü üzerinde durulacaktır. Merkezi idarenin taşra yapılanmasında önemli bir yeri olan mülki idare teşkilatının yukarıdan gelen genelge, talimat ve yazıları hayata geçirirken İstanbul ili Bayrampaşa Kaymakamlığı koordinasyonunda salgınla mücadele kapsamında yapılan çalışmalar örnek olaylar ve rakamlarla açıklanacaktır. Kaymakamlık koordinasyonunda yapılan çalışmaların etkinlik ve başarı değerlendirmesi ayrı bir çalışma konusudur.

1. COVID-19, SALGINLA MÜCADELE SÜRECİ, TÜRKİYE’DE MÜLKİ İDARE AMİRLERİNİN KOORDİNASYON ROLÜ

1.1 Covid-19

“Koronavirüsler (CoV), soğuk algınlığı gibi toplumda yaygın görülen, kendi kendini sınırlayan hafif enfeksiyon tablolarından, Orta Doğu Solunum Sendromu (Middle East Respiratory Sendrome, MERS) ve Ağır Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS) gibi daha ciddi enfeksiyon tablolarına neden olabilen büyük bir virüs ailesidir. (T.C Sağlık Bakanlığı, 2020a, s.5). Koronavirüsler hayvanlarda ve insanlarda hastalığa neden olmaktadır. Daha önce insanlarda tanımlanmayan yeni koronavirüs hastalığına SARS-CoV2 virüsü neden olmaktadır.

Yeni Koronavirüs Hastalığı (Covid-19), ilk olarak Aralık 2019’da Çin’in Wuhan bölgesinde ortaya çıkmıştır. Solunum yolu belirtileri gelişen bir grup hastada 7 Ocak 2020’de daha önce insanlarda belirlenmemiş yeni bir koronavirüs olarak tanımlanmış ve 12 Şubat 2020 itibari ile bu hastalığın adı COVID-19 olarak kabul edilmiştir (Altın, 2020). Hastalık semptomları arasında yüksek ateş, öksürme, nefes almada güçlük ve koku algısı kaybetme olup, hastalık ölümlere sebep olabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü’nün Covid-19 raporuna göre ölüm vakaları genellikle ileri yaştaki ya da hipertansiyon, diyabet, kanser, kronik akciğer

hastalıkları gibi rahatsızlıkları olan bireylerde görülmüştür (T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Rehberi, 2020). Covid-19 büyük ölçüde enfekte kişilerden saçılan tükürük parçacıkları ve el ile temas yoluyla bulaşmaktadır.

Salgın başlangıçta Wuhan'daki deniz ürünleri ve hayvan pazarında bulunanlarda tespit edilmiştir. Daha sonra insandan insana bulaşarak Çin'in Wuhan kentinde önce başlayarak, Hubei ve tüm eyaletlere yayılmıştır. İlerleyen zamanlarda Avrupa (İtalya, İspanya), Kuzey Amerika (ABD) ve Asya-Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde (Tayvan) ciddi vaka artışları görülməsi üzerine Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020'de pandemi (küresel salgın) ilan edilmiştir.

1.2. Dünya'da ve Türkiye'de Salgınla Mücadele Süreçleri

Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan yeni tip koronavirüs bugün itibarıyla (22 Mayıs 2021) dünyanın her yerinde görülen bir pandemiye dönüşmüştür. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre bugüne kadar dünya genelinde 166.346.469 kişiye Covid-19 tanısı koyulmuş ve 3.449.117 kişi yaşamını yitirmiştir (DSÖ, 2021). Sırasıyla, Amerika Birleşik Devletleri (32.762.914), Hindistan (26.530.132), Brezilya (15.970.949), Fransa (5.820.918), Türkiye (5.178.648) en çok vaka görülen ilk beş ülkedir. Bu ülkeleri vaka sayısı olarak Rusya, İngiltere, İtalya, Almanya, İspanya, Arjantin ve Kolombiya gibi ülkeler takip etmektedir. Nüfus, test ve tanı sayıları, sağlık hizmetlerinin kapasitesi, alınan tedbirlerin kapsamı gibi birçok parametreye bağlı olarak ülkelerin ölüm sayıları vaka sayılarına göre farklılık göstermektedir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020). En fazla ölümün gerçekleştiği ülkeler sırasıyla ABD (583.696), Brezilya (446.309), Hindistan (299.266), Meksika (221.256), İngiltere (127.716), İtalya (125.153), Rusya (118.482), Fransa'dır (107.403). Türkiye'de Covid-19'dan ölen kişi sayısı 46.071'dir. (DSÖ, 2021)

Salgının Çin'de ortaya çıktıktan üç ay gibi kısa sürede tüm dünyada görülmesi ve Covid-19 vaka sayılarıyla birlikte ölümlerin hızla artmasıyla ülkeler salgınının yayılımını durdurulması için birçok önleyici tedbir almıştır. Bunun sonucu olarak da küresel çapta sağlık, eğitim, sosyal hayat, kültür, turizm, ulaşım, spor, güvenlik vb. gibi pek çok alanda tedbirlerin önemi ortaya çıkmıştır. Ülke yönetimleri tarafından sosyal ve kültürel faaliyetler tüm dünyada ertelenmeye başlamıştır. Yüksek katılımlı festival, fuar, konser, organizasyon ve kongreler iptal

edilmiş veya ertelenmiştir. Örneğin, 15 Mart'ta ABD'de 50 kişi ve üzeri katılımcılı tüm etkinliklerin 8 hafta boyunca yasaklandığı duyurulmuştur (Budak ve Korkmaz, 2020). Birçok ülke tarafından ülkelerarası uçuşlar durdurulmuş ve riskli ülkeler ile sınır kapıları kapatılmıştır. Salgının tespit edildiği ülkelerde toplum sağlığını korumak için geniş çaplı karantina ve seyahat yasakları getirilmiştir (Acar, 2020;). İtalya ve Fransa gibi bazı ülkelerde olağanüstü hal ilan edilerek bazı bölgelerde veya ülke genelini kapsayan karantina kararı alınmıştır. Çin, Japonya, İran, Fransa gibi birçok ülkede eğitime ara verilmiş ve uzaktan eğitime geçilmiştir (Zeren ve Hızarcı, 2020). Ayrıca Avrupa Birliği üyesi olan çoğu ülkede, İtalya Ulusal Ligi Seria A gibi futbol ligleri ertelenmiş ya da seyircisiz olarak maçlar oynanmaya başlamıştır. Aynı şekilde UEFA tarafından düzenlenen Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi maçları seyircisiz oynanmıştır. Japonya'da yapılacak olan 2020 olimpiyatları ile 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası bir sonraki yıla ertelenmiştir.

Dünyadaki Covid-19 salgınına önleyici tedbirlere benzer şekilde Türkiye de hızlı bir şekilde hayatın birçok alanında etkili olan salgını kontrol altında tutmak için tedbirler alınmıştır. Öncelikle, salgının bilimsel bir yaklaşımla yönetilmesi için 10 Ocak 2020 tarihinde Koronavirüs Bilim Kurulu oluşturulmuştur. Salgının ülkeye girişinin engellenmesi için havaalanlarında ve sınır kapılarında önlemler alınmıştır. İlk vaka 11 Mart 2020 tarihinde İstanbul'da görülmüştür. İlk vakanın görülmesinden hemen sonra eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmiş, kamu çalışanlarının yurt dışına çıkışları özel izne tabi olmuş, tüm spor müsabakalarının seyircisiz oynanmasına karar verilmiş, hastalığın yaygın olarak görüldüğü bazı ülkeler ile uçuşlar durdurulmuş, kültür-sanat etkinlikleri, toplantı ve kongreler ertelenmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021). Küresel salgının ekonomiye, güvenliğe, turizme, ticarete, çalışma hayatına ve gündelik yaşama yönelik doğuracağı olumsuz etkileri en aza indirmek için Hükümet tarafından "Ekonomik İstikrar Kalkanı" paketi 18 Mart 2020 tarihinde açıklanmıştır. 22 Mart 2020 tarihinde 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı bulunanlara sokağa çıkma kısıtlaması getirilmiştir. Daha sonraki süreçte 20 yaş altı olanlar da bu kapsama alınmıştır. Kamu çalışanları için hizmeti aksatmayacak şekilde uzaktan çalışma ve dönüşümlü çalışma gibi esnek çalışma yöntemleri getirilmiştir. 30 büyükşehir ile Zonguldak iline 15 gün için araç giriş çıkışı sonlandırılmış ve daha sonra bu şehirlerde hafta sonu sokağa çıkma kısıtlaması getirilmiştir. Bu süreçte hayatın her alanını kapsayan düzenlemeler yapılmış ve tüm illerde pandeminin yerinden

yönetilmesi için İl Salgın Kurulları oluşturulmuştur. Yıl boyunca vaka ve ölüm sayılarını dikkate alarak farklı derecede kısıtlama ve önlemler hayata geçirilmiş ve süreç yönetimi boyunca bölgelere göre tedbirler farklılık göstermiştir. Türkiye'nin bir yılı aşkın süredir yürüttüğü koronavirüsle mücadele süreci, Bakanlık genelgeleri incelendiğinde aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Karşılama ve Baskılama Dönemi (31 Ocak 2020 - 31 Mayıs 2020)
- Kontrollü Sosyal Hayat Dönemi (1 Haziran 2020 - 17 Kasım 2020)
- Yoğunlaştırılmış Tedbir Dönemi (18 Kasım 2020 – 1 Mart 2021)
- Kontrollü Normalleşme Dönemi (2 Mart 2021 – 14 Nisan 2021)
- Kısmi Kapanma Dönemi (15 Nisan 2021 – 27 Nisan 2021)
- Tam Kapanma Dönemi (29 Nisan 2021 – 17 Mayıs 2021).
- Kontrollü Normalleşme Dönemi (18 Mayıs 2021- Devam ediyor)

1.3 Türkiye’de Mülki İdare Sistemi ve Mülki Amirlerin Koordinasyon Rolü

Türkiye’de taşra yönetimi “yetki genişliği” esasına dayanan “mülki idare sistemi” ile Osmanlı’dan bu yana 150 seneyi aşkın bir süredir yürütülmektedir. 1982 Anayasası’nın 126. Maddesine göre, Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, illerde diğer kademeli bölümlere ayrılır. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu ile de il ve ilçe yönetimleri belirlenmiştir. Bu ilkelere göre oluşturulan Türk kamu yönetiminin taşra yapılanmasında Devletin ve hükümetin temsilcisi konumunda “mülki idare amirleri” görev yapmaktadır (Çapar, 2011). Mülki idare amirleri il idare sisteminin temelini oluştururlar. Bazı kamu hizmetlerini doğrudan yürüttükleri gibi aynı zamanda her bakanlığın il müdürlüklerini kontrol ve koordine ederler (Şenel 2014). Mülki amirler genel idarecilerdir ve onların temel görevi il idaresini merkezi idare adına denetim, koordinasyon ve planlanmasıdır. Yerel düzeyde en üst karar verici konumunda olan mülki amirler, devletle vatandaş, merkezi idare ile yerel yönetimler ve yerel seviyedeki kurumların koordinasyonunda önemli bir yere sahiptir (Karasu, 2003). “Zira mülki yönetim sisteminin varlık nedenlerinden biri taşrada genel yönetim adına yürütülecek kamu hizmetlerinin etkili, verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak, bu amaçla kamu kurum ve kuruluşları arasında eşgüdüm ve koordinasyon sağlayarak aynı amaç doğrultusunda yönlendirilmesini yönetmektir” (Boztepe, s.23, 2018).

5442 sayılı Kanun'un 9. Maddesinde valilerin hukuki durumları, görev ve yetkileri belirlenmiştir. İl İdaresi Kanunu'na göre il idaresinin başı validir ve vali ilde Cumhurbaşkanının temsilcisidir. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar görevlerine ait işleri için valilere re'sen emir ve talimat verirler. Valiler kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararları gibi mevzuatın neşir ve ilanını ve uygulanmasını sağlamak ve hükümet kararlarını, talimat ve emirleri yürütmekle ödevlidir. Bu işlerin gerçekleştirilmesi için gereken bütün tedbirleri almaya yetkilidir. Valiler bu görevlerini yerine getirebilmek için genel emir çıkarabilir (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu md. 9/Ç). Valiler, koronavirüsle mücadelenin koordinasyonunda özellikle yukarıda belirtilen yetkilerini çok sık kullanmışlardır. Gerek 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu hükümlerinin uygulanmasında gerekse de süreç boyunca İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen 250'den fazla genelgenin hayata geçirilmesinde İl İdaresi Kanunu'na göre valilerce yetki genişliği esasına dayanan emir ve talimatlar verilmiştir.

İl İdaresi Kanunu'nun 24. ve 25. Maddeleri yine Valilerin koordinasyon yetkileri ile ilgilidir. Vali, yılda dört defadan az olmamak üzere lüzum gördüğü zamanlarda idarede birliğin sağlanması, işlerin gözden geçirilerek düzenlenmesi, teşkilatın ahenkli çalışması için gereken tedbirlerin alınmasını görüşmek ve kararlaştırmak amacıyla idare şube başkanlarını, kaymakamları, belediye, ziraat ve ticaret odası başkanlarıyla diğer memurları heyet halinde toplar. Bu görüşmelerde istihsalin artırılması, ticaret ve ulaştırma işlerinin kolaylaştırılması ve geliştirilmesi, çiftçinin kalkındırılması, umumi refahın sağlanması gibi konular üzerinde gerekli tedbirler planlı hale getirilir. Koronavirüs salgınının kontrol altına alınması için ilgili vali/kaymakam başkanlığında toplanan İl Hıfzıssıhha Kurulları ve genelgeler ile oluşturulan İl Pandemi Kurulları valilerin koordinasyon görevlerinin somut birer örneğidir. Valiler, ilin yönetim, ekonomi, sağlık ve sosyal yardım, kültür ve bayındırlık işleriyle ilgili hizmetlerin ahenkli olarak yürütülmesi için alınması gereken en uygun tedbirler görüşülmek üzere kaymakamları yılda bir defa toplantıya çağırır (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, md. 25). Örneğin, İstanbul'da Covid-19 ile mücadele çalışmalarının planlanması, bulaşın yayılımının engellenmesi ve genelgelerin il içerisinde uyumlu bir şekilde uygulanması amacıyla İstanbul Valisi başkanlığında birçok kez yüz yüze veya çevrimiçi toplantılar 39 ilçe kaymakamı ve ilgili idare şube başkanlarının katılımı ile yapılmıştır.

Mülki idare sisteminde ilçe idaresinin başı Kaymakamdır (5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, md.27). Kaymakam valinin emri altında çalışır ve benzer görevler icra eder. 5442 Sayılı Kanun, kaymakamlara valiler gibi güvenlik ve asayişin sağlanması, kurumların denetim ve koordinasyonu, eğitim, sağlık, tarım, kırsal kalkınma projeleri ve sosyal yardımlar gibi birçok görev yüklemiştir (Şenel, 2014). Bu yazılı görevlerin yanında mülki amirlerin bulundukları yörenin ekonomik kalkınma, sosyal ve kültürel olarak gelişimin sağlanması gibi liderlik rolleri vardır. Kaymakamların liderliğinde kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları pandemi süreçlerinin yönetilmesinde yakın işbirliği içerisinde çalışmışlardır. Koronavirüsle ilgili genelgelerle, kaymakamların başkanlığında farklı aktörleri bir araya getiren İlçe Salgın Takip Kurulu, Filyasyon Çalışmaları Takip Kurulu, Vefa Sosyal Destek Grubu ile Hayvan Besleme Grupları'nın çalışmaları bu koordinasyon görevlerinin somut birer örneğidir.

Mülki amirler çok yönlü ve birlikte çalışmayı gerektiren, sağlık krizi yönetimi olarak da adlandırabileceğimiz koronavirüs ile mücadele sürecinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu görevlerini ifa ederken yasal dayanak olarak başta T.C. Anayasası, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ve 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'ndaki yetkilerini kullanarak sorumluluklarını yerine getirmişlerdir. Ayrıca, pandeminin başından beri İçişleri Bakanlığınca gönderilen 250'den fazla genelge, bakanlıklardan gelen birçok yazı ve talimat il/ilçe düzeyinde alınan karar ve uygulanan tedbirlerin yol göstericisi olmuştur.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Türk idare sisteminin taşra yapılanmasında mülki idare amirlerine yazılı ve yazılı olmayan önemli görevler verilmiştir. Bürokratik işleyiş içerisinde taşra idaresinin başı olarak genel iş ve işlemlerinin sevk ve idaresini yürüten mülki amirlere kriz dönemlerinde önemli liderlik görevi düşmektedir. Bir salgın acil durum yönetimi olan Covid-19 ile mücadele sürecinde vali/kaymakamlar önemli rol üstlenmiştir. Türkiye'de salgınla mücadelenin başarılı bir şekilde yürütülmesinde mülki amirler etkili olmuştur. Pandemi sürecinin yönetiminde mülki idarenin koordinasyon rolü ön plana çıkmıştır. Bu çalışma, bürokratik işleyiş içerisinde hızlı karar alma ve uygulama ile birçok aktörün bir arada uygulama çalışmasını gerektiren, pandemi ile mücadele sürecinin yönetilmesinde mülki idare amirlerinin oynadıkları koordinasyon rolünün önemini incelemeyi amaçlamıştır.

Çalışmada koronavirüsle mücadele kapsamında mülki idare amirlerinin koordinasyon rolü incelenmiştir. Araştırma evrenini oluşturan 81 il ve 922 ilçe içerisinde Bayrampaşa ilçesi örneklem olarak seçilmiştir. Bayrampaşa İlçesi covid-19 salgınının en yoğun olarak görüldüğü yerlerdendir. Ayrıca üçyüz bine yakın nüfusuyla İstanbul'da 39 ilçe içerisinde orta büyüklükte bir ilçedir. Bayrampaşa Kaymakamlığının pandemi süreçleriyle ilgili yapmış olduğu kapsamlı çalışmalar mülki idarenin koordinasyon rolünün incelenmesi için gerekli veriyi vermektedir.

Çalışmada nicel analiz yöntemi uygulanmıştır. Bayrampaşa Kaymakamlığı koordinasyonunda Mart 2020-Nisan 2021 tarihleri arasında yapılan çalışmalarla ilgili veriler toplanarak tedavi, filyasyon, izolasyon (karantina), genel önleyici tedbirler, denetim, vefa sosyal destek çalışmaları ve aşı çalışmaları şeklinde kategori başlıklarında sınıflandırılmıştır. Her bir başlıkla ilgili yapılan çalışmalar incelenerek hiyerarşik yönetim anlayışına uygun olarak yayınlanan genelgeler doğrultusunda Bayrampaşa Kaymakamlığının biyolojik afet covid-19 pandemisinde mülki idarenin sürece hızlı adaptasyonu, koordinasyonun ve gereken uygulamaları gerçekleştirme kapasitesi ortaya konmuştur.

Çalışma, koronavirüs kapsamında mülki idarenin koordinasyon rolünü inceleyerek literatüre katkı verecektir. Çalışma Bayrampaşa Kaymakamlığının koordinasyonunda yürütülen salgın yönetimiyle ilgili olup diğer kaymakamlıklarca farklı yönetim şekilleri sergilenebilmektedir. Bununla birlikte Kaymakamlık tarafından yürütülen pandemi süreçlerinin etkinliği ve verimliliği başka çalışmalar gerektirmektedir.

3. BAYRAMPAŞA İLÇESİ

3.1 Coğrafi Konumu, Nüfusu ve Sosyo Ekonomik Durumu

Bayrampaşa ilçesi 09.05.1990 tarihinde 3644 Sayılı Kanun ile Eyüp ilçesinden ayrılarak kurulmuştur. Zeytinburnu, Eyüpsultan, Esenler ve Gaziosmanpaşa ilçeleri ile çevrili olan Bayrampaşa ilçesinin 11 mahallesi bulunmaktadır. Coğrafi olarak küçük bir yerleşime sahip olan ilçenin yüzölçümü yaklaşık olarak 9,6 km²'dir. TÜİK rakamlarına göre Bayrampaşa nüfusu 2020 yılında 269.950 kişidir. Bu nüfus 135.664 erkek ve 134.286 kadından oluşmaktadır. Kilometrekareye düşen 28.119 kişi ile İstanbul'un en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip ilçelerinden birisidir. İlçe nüfusunun yaklaşık %45'ini balkan kökenli, %55'lik

kısmını ise Karadeniz illeri başta olmak üzere diğer illerden göç ile gelip yerleşmiş olan vatandaşlar oluşturmaktadır. Göçmen ailelerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde aile apartmanı şeklinde yerleşim ve yakın akrabalık ilişkileri vardır.

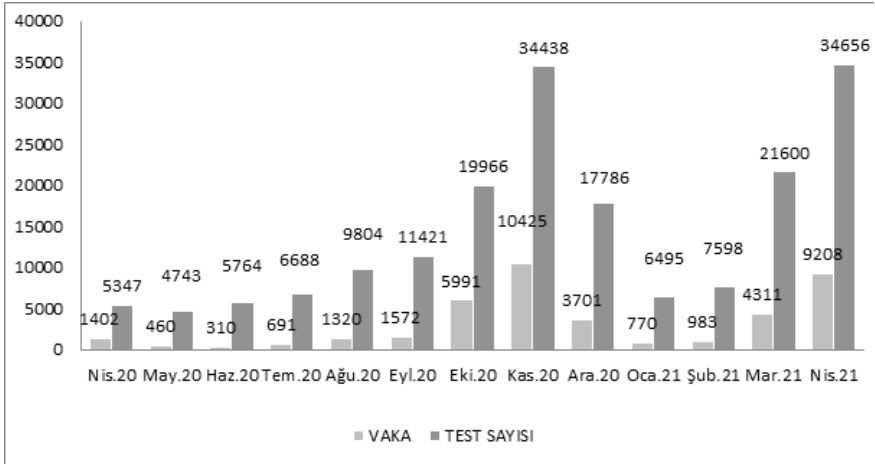
İstanbul'un ulaşım ağlarının kesişme noktasında olması, tüm bölgelere doğrudan ulaşımın sağlanması, çeşitli iş yerlerine sahip olması ve eğitim, alışveriş, sosyal donatı gibi çevre ilçelere göre daha iyi imkanlara sahip olması nedeniyle gün içerisinde hareketli nüfus 600.000'i geçmektedir. İlçede bulunan toplam 26 sanayi sitesi, Mega Center Kuru Gıda Hali, Yaş Sebze Meyve Hali, İstanbul Şehirlerarası Otogarı ve Forum AVM gibi İstanbul'un en işlek alışveriş merkezi gün içerisinde nüfus hareketliliğini arttırmaktadır. (Bayrampaşa Kaymakamlığı Brifingi, 2021)

3.2 Kaymakamlık Personel Sayısı

Bayrampaşa kaymakamlığı ilçe yapılanması içerisinde birçok kamu kurum ve kuruluşu ile koordinasyonu sağlayarak çeşitli kamu hizmetlerinin yürütmektedir. Kaymakamlık bünyesinde yer alan az sayıdaki Yazı İşleri Müdürlüğü personeli ile kurumlar arası yazışmalar yapılmakta ve işlerin yürütümü takip edilmektedir. Yazı işleri müdürlüğü; 1 yazı işleri müdürü, 1 şef, 2 veri hazırlama ve kontrol işletmeni, 1 şoför, 2 hizmetli ve 6 adet diğer kurumlardan geçici olarak görevli personel ile hizmet vermektedir (Bayrampaşa Kaymakamlığı Brifingi, 2021).

4. COVID-19'LA MÜCADELE KAPSAMINDA BAYRAMPAŞA KAYMAKAMLIĞI KOORDİNASYONUNDA YAPILAN FAALİYETLER

11 Mart 2020 tarihinde ilk vakanın görülmesiyle birlikte tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de pandemi ile mücadelede kapsamlı bir çalışma içerisine girilmiştir. Hastalığın bir tedavi yöntemi ve başlangıçta aşısı olmadığı için hükümetin temel amacı salgının yayılım hızını kontrol altında tutabilmektir (Güngör, 2020). Salgının başlangıç tarihinden bugüne kadar Bayrampaşa ilçesinde yapılan test ve vaka sayıları Grafik-1'de gösterilmiştir. Salgın, üç ayrı dönemde (Nisan 2020, Aralık 2020 ve Nisan 2021) pik yapmış olup en çok pozitif vaka Kasım ayında 10.425 kişide görülmüştür. 13 aylık dönemde 186,306 PCR testi yapılmış ve toplam 41.144 pozitif vaka görülmüştür.

Grafik-1: Bayrampaşa İlçesi Aylık PCR Testi ve Vaka Sayıları

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Sağlık başta olmak üzere hayatın birçok yönünü etkileyen Covid-19 ile mücadele çok yönlü bir çalışma gerektirmektedir. Ülkemiz insan odaklı bir yaklaşımla Covid-19 ile mücadelede filyasyon ve Vefa Sosyal Destek çalışmaları gibi farklı mücadele yöntemleri geliştirmiştir. Kaymakamlığın koordinasyonunda Bayrampaşa’da pandemi sürecinin yönetilmesinde yedi ana başlık altında mücadele yapılmıştır:

- Tedavi
- Filyasyon
- İzolasyon (Karantina)
- Genel Önleyici Tedbirler
- Denetim
- Vefa Sosyal Destek Çalışmaları
- Aşı Çalışmaları

4.1. Tedavi

“Türkiye’nin sağlık otoritesi olan Sağlık Bakanlığı, salgın sürecinin başlaması ile birlikte hemen organize olmuş ve gerekli tedbirleri almıştır.” (Güngör, 2020, s.830). Pandemiye hazırlık aşamasında Bayrampaşa Devlet Hastanesi’nde 17.03.2020 tarihinde Covid-19 salgını nedeni ile pandemi hastanesi olacak şekilde gerekli çalışmalar başlatılarak esnek çalışma usulü ile ekipler oluşturulmuş,

fiziki alanlar salgın hastalık tedbirleri kapsamında dizayn edilmiş, çalışanlar için gerekli koruyucu ekipmanlar Sağlık Bakanlığı ve birçok kurumdan temin edilmiş, salgın hastalık durumu ciddiyetle değerlendirilerek proaktif tedbirler ivedilikle hem idari hem de tıbbi alanlarda alınmıştır. Covid servislerinde sorumlu hekimler, hemşireler ve diğer personeller virüs yükü maruziyeti düşünülerek bu doğrultuda planlanmıştır. Tedavi algoritması Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı rehber doğrultusunda oluşturulmuştur. Hastane yataklı servis hizmetlerinin yanında rutin sürekliliği olması gereken poliklinik ve acil sağlık hizmetleri alanları da pandemiye uygun hale getirilmiştir. Artan Covid-19 hasta tedavi ihtiyacına binaen ameliyathane, endoskopi, fizik tedavi vb. hastane hizmetleri zaman zaman durdurularak personeller Covid-19 hasta takip ve tedavisinde görevlendirilmiştir.

Yaklaşık bir yıl önce planlaması ve yapımı başlatılan, hastane bütçesinin haricinde yerel dinamikler ile yapımı tamamlanan 12 yataklı ikinci basamak yoğun bakım ünitesi 19.10.2020 tarihinde Covid-19 hastaları için hizmete açılmıştır.

İstanbul metropol şehir olarak birçok hastaneye sahip olmakla birlikte ilçede mevcut olan üç hastanede Covid-19 hastalarının tedavileri yapılmaktadır. **Tablo-1'**de ilçedeki hastanelerde tedavi edilen hastalarla ilgili veriler gösterilmiştir.

Tablo-1: Bayrampaşa İlçesi Hastane Tedavi Verileri

HASTANE ADI	ALINAN NUMUNE (PCR) SAYISI	YATAN HASTA	YOĞUN BAKIM YATAN HASTA	ENTÜBE HASTA
Bayrampaşa Devlet Hastanesi	89.441	2.140	165	70
Özel Baypark Hospital Hastanesi	25.117	757	286	166
Özel Kolan Hospital Hastanesi	18.456	641	182	137

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İlçedeki hastanelerin yanı sıra birinci basamak sağlık hizmeti veren 20 Aile Sağlığı Merkezinde görevli 85 aile hekimi ve 78 aile sağlığı çalışanı hastalara tanı konulması ve pozitif çıkan hastaların takibi ile ilgili çalışmaktadır. Kaymakam

başkanlığında toplanan İlçe Salgın Takip Kurulu tarafından aile hekimlerinden karantina kurallarına uyulması ile ilgili vatandaşları telefon ile aramaları istenmiştir.

4.2. Filyasyon

“Filyasyon, bulaşıcı hastalıklar görüldüğünde koruma ve kontrol önlemlerinin alınması amacı ile kaynağın tespiti ve temaslıların belirlenmesi için yapılan bütün çalışmalardır” (Sağlık Bakanlığı, 2020b, s.15). Bu çalışmaların sonucunda Sağlık Bakanlığı ekiplerince tespit edilen vakalar ve vakaya temas etmiş olma ihtimali olan kişiler kayıt altına alınmakta ve bu kişiler için izolasyon süreci başlamaktadır.

Tüm dünyayı kasıp kavuran, ülkemizi de etkisi altına alan Covid-19 pandemisinin ülkemizdeki ilk vakası 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Bununla birlikte, İlçe Sağlık Müdürlüğünde pandemiye dair hummalı bir çalışma başlamıştır. 14/03/2020 tarihinde ilçedeki ilk temaslı ile başlayan filyasyon çalışmaları, 23/03/2020 tarihinde ilk pozitif vakanın görülmesiyle büyüyerek devam etmiştir. Böylelikle ilçedeki Covid-19 pandemisine dair ilk dalga başlamış ve 23/04/2020 tarihinde en yüksek günlük vaka (71 vaka, 177 temaslı) seviyesine ulaşmıştır.

Grafik 2: Bayrampaşa İlçesi Filyasyon Sayıları

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

İçişleri Bakanlığı'nın 30.07.2020 tarihli ve 12682 sayılı emirleri ve İl Hıfzıssıhha Kurulu'nun 30.07.2020 tarihli ve 77 sayılı kararı doğrultusunda; hasta, yatan hasta, ağır hasta ve izolasyondaki kişi sayısındaki değişimin birebir takip

edilerek daha hızlı ve etkili ulaşabilmek amacıyla Kaymakamlık Makamı'nın 07.08.2020 tarihli ve 2512 sayılı onayı ile Filyasyon Çalışmaları Takip Kurulu oluşturulmuştur. Kurulun koordinasyonunda aşağıdaki filyasyon çalışmaları İlçe Sağlık Müdürlüğüne yürütülmüştür. İlçe Sağlık Müdürlüğünden alınan bilgilere göre;

- İlçedeki 2. dalga Covid-19 vaka artışı Ekim-2020 de başlamış olup, günlük vaka sayısı 14/11/2020 tarihinde en yüksek günlük (447 vaka, 658 temaslı) seviyesine ulaşmıştır. İkinci dalganın başlaması ile İlçe Sağlık Müdürlüğü iş ve işlemlerine de farklılıklar gelmiştir.

- SiNA (Sağlıkta İstatistiksel ve Nedensel Analizler) uygulaması ile ilçe filyasyon ve izlemelerine dair sayısal ve oransal takipler yapılmaya başlanmıştır. Filyasyon süresi, günlük yapılan vaka ve temaslı sayısı, aile hekimliği izlem sayıları, hastanelerde yapılan günlük izlem sayılarının takipleri yapılmaya başlanmıştır. Buna göre, 2020-2021 yılları içerisinde 41.144 vaka ve 61.719 temaslı olmak üzere toplam 102.863 vatandaş ekiplerce yerinde ziyaret edilerek filyasyon işlemi yapılmıştır (Grafik-2).

- Sağlık Bakanlığınca geliştirilen MİZ (Mekânsal İş Zekâsı) uygulaması ile filyasyon ekiplerinin haritadaki yerlerinin ve mesafelerinin takipleri yapılmaya başlanmış ve böylece ekiplerin yerinde çalışma yaptıkları görülmüş ve telefonla filyasyonun önüne geçilmiştir.

- İlçe Sağlık Müdürlüğü binası tamamen çağrı merkezine dönüştürülerek 14 hat ile vatandaşların soru ve sorunlarına daha hızlı çözüm sunulmuştur. 112-Hastane Koordinasyon sistemi ile pozitif vaka ve temaslıların 112 hattına ilettikleri Covid-19'a dair soru ve sorunları iletişime geçilerek çözüme kavuşturulmuştur. Bu süreçte, Filyasyon ekiplerince temaslılardan semptom başlayanların numuneleri alınmış, pozitif vakaların ilaçlarıyla ilgili soruları cevaplanmış ve genel Covid-19 bilgilendirmesi yapılmıştır.

- E-rapor ve e-reçete sistem kullanımı için filyasyon ekiplerinde görevli doktorlara tanımlama yapılmıştır. Bununla birlikte e-rapor sistemi ile iş göremezlik raporu düzenlenmeye, E-reçete sistemi ile de ilaç reçete edilebilmeye başlanmıştır.

- İSDEM (İl/İlçe Salgın Denetim Merkezi) sisteminin kurulmasıyla birlikte İlçe Sağlık Müdürlüğüne hekim görevlendirmesi yapılmış ve izolasyondaki

vatandaşların ekiplerce denetimine ve izolasyon kurallarına uymayanlara cezai yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.

- ASAL (Asker Alma) taramalarına pandemi başlangıcından beri olduğu gibi her celp döneminde PCR numunesi alımları yapılarak devam edilmiştir.

- İkinci TÜİK taraması, Sağlık Bakanlığınca HSYŞ'ye (Halk Sağlığı Yönetim Sistemi) girilen rastgele seçilmiş adreslerde, kabul eden vatandaşlardan kan ve PCR numunesi alınarak gerçekleştirilmiştir.

- Üçüncü TÜİK taraması, Sağlık Bakanlığınca HSYŞ'ye girilen rastgele seçilmiş adreslerde, kabul eden vatandaşlardan kan ve PCR numunesi alınarak gerçekleştirilmiştir.

- Covid-19 Rehberinde yapılan düzenleme ile izolasyondaki temaslı vakaların izolasyonlarının sonlanabilmesi için 7. gün kontrol PCR numuneleri alımlarına başlanmıştır.

- Kaymakamlık kararı ile otele yerleştirilen evsiz vatandaşların PCR numuneleri alınmış ve sağlık kontrolleri yapılmıştır. Ayrıca, İngiltere'de ortaya çıkan yeni Covid-19 mutasyonu nedeniyle ülkemize İngiltere'den gelen kişilerin izolasyonuna gerek evlerinde gerekse otellerde başlanmış ve bu kişilerin fiyasyonları yapılarak PCR numuneleri alınmıştır.

- Bu süreçte fiyasyonda görevli ekip sayısı 38 ekibe kadar yükselmiş olup, İlçe Sağlık Müdürlüğü binasında da ayrı 2 fiyasyon ekibi oluşturularak temaslı vatandaşlardan semptomu başlayanların numune alımlarına hız katılmıştır.

- İzolasyondaki vatandaşların nakli için araçlardan birine seperatör takılarak süreç boyunca pozitif vakaların izolasyon yurduna nakli sağlanmıştır.

- İstanbul Valiliği'nin ve Kaymakamlığın koordinasyonunda çeşitli kurumlardan (Bayrampaşa Belediyesi, İlçe Mili Eğitim Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İŞKUR, YİKOB) oluşturulan fiyasyon ekiplerine araç ve şoför desteği sağlanmıştır. Süreç içerisinde fiyasyonda görevli araç sayısı 33 araca, şoför sayısı ise 41 şoföre kadar yükselmiştir.

- Ağustos ve Eylül ayında koronavirüs vaka sayılarının yeniden artma eğilimi göstermesi üzerine, İlçe Fiyasyon Çalışmaları Takip Kurulu tarafından artan vaka

oranlarının nedenlerinin anlaşılması için bir anket yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda İlçe Sağlık Müdürlüğü'nün fiyasyonda görevli doktorları tarafından PCR testi pozitif çıkan 200 hasta telefonla aranmıştır. Hastaların meslekleri, virüsü nereden kapmış oldukları ve virüsün kimden bulaşmış olduğunu düşündükleri sorulmuştur. Üç soruya verilen cevaplar da birbiri ile ilişkili çıkmıştır. Buna göre PCR testi pozitif çıkan en çok %28 ile ev hanımları olmuştur. Aynı şekilde bulaşın en çok olduğu ortamın %37 ile ev ortamı ve %16 ile işyeri ortamı olduğu anlaşılmıştır. Paralel olarak, hastaların %29'u bulaşın aile içinden ve %15'i iş arkadaşından bulaştığını düşünmektedir. Yapılan bu anket çalışması sonucuna göre fiyasyon çalışmalarında ve bilgilendirme toplantılarında vatandaşlar özellikle aile içi bulaşın engellenmesi için dikkatli olmaları konusunda uyarılmıştır. Benzer şekilde, Kasım ayı içerisinde ikinci dalganın başlaması ile birlikte Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca ve diğer Koronavirüs Bilim Kurulu üyeleri yaptıkları açıklamalarda birçok kez aile içi bulaşın önemine dikkat çekmişlerdir. Bakan Fahrettin Koca (2020) 22 Aralıkta sosyal medya hesabından virüsün bulaşma yollarının değiştiğini ve ev içi bulaşın %85 seviyelerine kadar yükseldiğini belirterek vatandaşları dikkatli olmaları hususunda uyarmıştır.

4.3 İzolasyon (Karantina)

Karantina veya izolasyonun amacı, hastanın veya hastaya temas etmiş olan kişilerin başkalarına da hastalığı bulaştırmaması adına ayrı bir yerde tutularak hareket alanının kısıtlanmasıdır. Covid-19 kaynaklı hastalık şüphesi olan kişilerin de izolasyona veya karantina altına alınarak diğer kişilerden ayrı bir yerde izole olmaları gerekmektedir. Bu kişiler eğer ölümcül bir risk taşımıyorlarsa, evlerinde de izolasyona alınabilirler. Evlerinde izolasyona tabi olan kişilerin kontrolü için ise denetlemeler devreye girmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın 30 Temmuz 2020 tarihli 12682 sayılı genelgesinin 2. Maddesinde valiliklere "izolasyona tabi tutulan kişi bilgilerinin İl Sağlık Müdürlüklerinden temin edilerek özellikle ilk 7 günlük süre içerisinde izolasyon şartlarına uyulup uyulmadığının Vali/Kaymakam ve kolluk birimlerince birebir takip edilmesi ve sıklıkla denetlenmesi" talimatı verilmiştir. Bakanlıkça, 14 Ağustos 2020 tarihli ve 13180 sayılı genelge ile de bazı vatandaşların izolasyon kurallarını ihlal ederek halk sağlığını ciddi anlamda riski attıklarının tespit edildiği, salgınla mücadelede alınan tedbirlerin sahada etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak

amacıyla İl/ilçe Salgın Denetim Merkezleri bünyesinde yerel yönetimler ve kolluk birimleri personelinin yanı sıra okul müdürleri ve öğretmenlerin, din görevlilerinin, muhtarlar ve azaların, apartman ve site yöneticilerinden temsilcilerin katılımıyla Mahalle Denetim Ekiplerinin görevlendirilmesinin sağlanması istenmektedir.

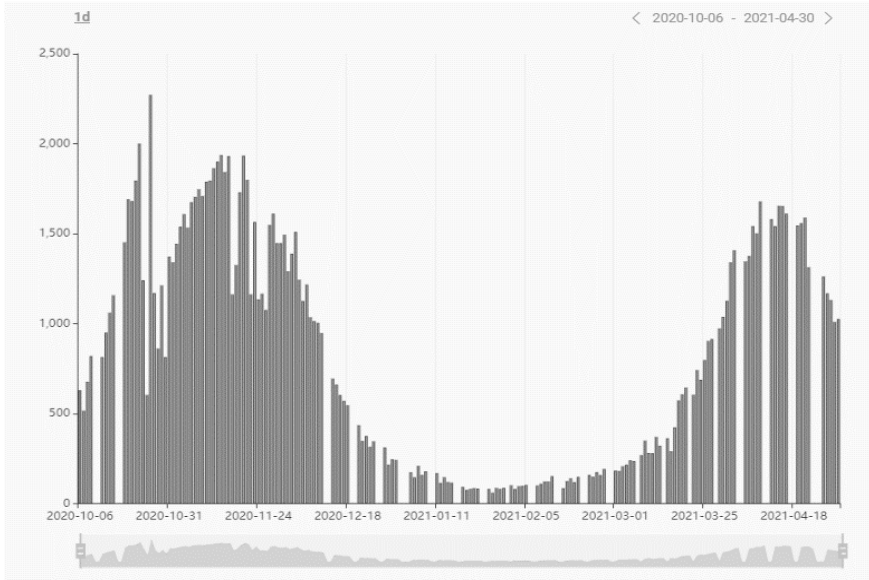
İçişleri Bakanlığının 30.07.2020 tarihli ve 12682 sayılı genelgesi ile koronavirüs salgını ile mücadele amacıyla 17.08.2020 tarihinde yürütülen denetim faaliyetlerinin tek elden yönetimi, her türlü şikâyet ve ihbarın yapılabileceği çağrı sisteminin kurulması, denetim faaliyetlerine dair merkezi veri tabanının oluşturulması, yetkilendirilmiş uzman denetim ekiplerinin kurulması vb. amaçlarla ilçelerde İlçe Kaymakamı'nın koordinasyonunda İSDEM (İlçe Salgın Denetim Merkezi) kurulmuştur.

İlçe Salgın Denetim Merkezi bünyesinde Mahalle Denetim Ekipleri oluşturulması talimatı gereğince, Kaymakamlık Makamı'nın 18.08.2020 tarihli ve 2615 sayılı onayıyla ilçedeki 11 mahallede mahalle denetim ekipleri (muhtarlar, okul müdür yardımcıları, polis memuru, zabıta memuru, imam-hatip, müezzin-kayyımdan müteşekkil) oluşturulmuş ve bu ekiplerce mahallelerde izolasyona tabi vatandaşların günlük olarak takibi sağlanmıştır. İlçedeki izolasyon ve salgın denetim çalışmaları İlçe Yazı İşleri Müdürlüğünden 5 personelden müteşekkil İlçe Salgın Denetim Merkezi koordinasyonunda 108 personelden oluşan 11 mahalle izolasyon ekibi ile yürütülmüştür. Her mahalle için iki ekip oluşturulmuş ve ekiplerin günaşırı çalışarak hafta sonları da denetim yapmaları sağlanmıştır.

İlçe Salgın Denetim Merkezince (Kaymakamlık Yazı İşleri Müdürlüğü personelinde oluşturulmuş) Sağlık Pano Sistemi (pano.saglik.gov.tr) üzerinden noktalar halinde görülebilen vakalar günlük olarak mahalle salgın denetim ekiplerine yönlendirilmiştir. İlçe Salgın Denetim Merkezince bu vakalar her gün denetim ekiplerine atanarak bu adreslerde bulunan vatandaşların izole olup olmadıklarının kontrol edilmesi sağlanmıştır. Sağlık Bakanlığı'na ait mobil bir uygulama olan FİTAS sistemi üzerinden mahalle ekipleri tarafından bizzat adreste kontrolleri yapılmıştır. Yapılan kontroller neticesinde kurallara uyan vatandaşların “İzolasyon kurallarına uyuyor”, adresinde bulunmayan vatandaşların ise “İzolasyon kurallarına uymuyor” şeklinde İSDEM Sistemine kayıtları yapılmıştır.

Mahalle izolasyon denetim ekipleri tarafından 2020-2021 yılı içerisinde

yapılan kişi bazlı günlük izolasyon denetim sayıları Grafik-3'te gösterilmiştir. Mahalle denetim ekipleri, FİTAS, Sağlık Pano ve İSDEM sistemleri üzerinden kendilerine günlük atanan kontrol görevlerini yaklaşık olarak %100'lük oranda gerçekleştirerek Bayrampaşa'nın izolasyon denetimlerinde İstanbul'un en başarılı ilçelerinden birisi olmasını sağlamışlardır. Kaymakamlık tarafından Sağlık Pano uygulamasından faydalanılarak yapılan kontrollerde mahalle ekiplerince denetimlerin %85' inin 250 metre ve altından yapıldığı görülmektedir. Bu denetim sürecinde mahalle denetim ekipleri tarafından 27 Mayıs 2021 tarihine kadar 237.386 adet izolasyon denetimi yapılmış olup ilgili denetimlerde karantina kurallarına uymuyor olarak görünen 6.839 kişi tespit edilmiştir.

Grafik-3: Bayrampaşa İlçesi Kişi Bazında Mahalle İzolasyon Denetim Sayıları

Kaynak: Sağlık Bakanlığı Pano Uygulaması

Kaymakamlık tarafından karantinada olmadığı tespit edilen bu kişiler İlçe Sağlık Müdürlüğü'ne bildirilerek yapılan incelemede makul gerekçesi (hastane yatışı, refakat vb.) olmayan 766 kişi hakkında İl/İlçe Hıfzıssıhha Kurulu kararlarına aykırılıktan idari ve adli işlem uygulanmıştır. Buna ilaveten Kaymakamlık makamınca İlçe Emniyet Müdürlüğü'nce yapılan HES kodu denetimlerinde izolasyon kurallarına uymadığı tespit edilen 340 kişiye de idari ve adli işlem tesis edilmiştir. İzolasyon kurallara uymayan 1106 kişiye toplam 3.494.100 TL idari

para cezası uygulanmıştır. Ayrıca, Kaymakamlıkça bu kişiler hakkında TCK'nın ilgili maddelerine göre İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur.

4.4 Genel Önleyici Tedbirler

Genelgeler ile koronavirüs salgını ile mücadelede alınması gereken tedbirler, İl/ilçe Hıfzıssıhha Kurulları kararları ile uygulamaya konulmuştur. Genel önleyici tedbirler kapsamında Kaymakamlık Makamı'nın 30.03.2020 tarihli onayları ile il içi ve il dışı seyahat etmek isteyen vatandaşların 199, e-devlet üzerinden veya bizzat kuruma gelerek yapacakları talepleri değerlendirmek üzere 24 saat esasına göre görev yapmak üzere Seyahat İzin Kurulu oluşturulmuştur. Salgınla mücadele sürecinde İçişleri Bakanlığı e-Başvuru sistemini entegre ederek "Seyahat İzin Belgesi" modülü ile seyahat kısıtlamalarının getirildiği dönemlerde ihtiyaç sahibi vatandaşların izin talepleri alınmıştır (T.C.Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021). Bayrampaşa Seyahat İzin Kurulu'nda Kaymakam onayıyla görevlendirilen ilçe nüfus müdürü, polis memuru, zabıta memuru, ilçe gençlik ve spor müdürü, okul müdürleri gibi kamu görevlileri görev yapmıştır. 30 Mart 2020 tarihinden itibaren seyahat izin kuruluna toplam 28.113 vatandaş başvuru yapmış olup, 9.085 başvuru onaylanmış, 19.028 başvuru ise onaylanmamıştır.

Tablo-2: Bayrampaşa İlçesi Seyahat İzin Kurulu Başvuru Verileri

Toplam Başvuru Sayısı	Onaylanan Başvuru Sayısı	Onaylanmayan Başvuru Sayısı
28.113	9.085	19.028

Kaynak: İlçe Seyahat İzin Kurulu verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Salgınla mücadelede başarının sağlanması için maske, mesafe, temizlik kurallarının yanı sıra hayatın her alanının kapsayacak şekilde belirlenen tedbirlere toplumun tüm kesimlerince titizlikle uyulması büyük önem taşımaktadır. Toplumun daha duyarlı olması için Kaymakamlığın sosyal medya hesaplarından koronavirüsle mücadele ve uyulması gereken kurallar sürekli gündeme taşınmıştır.

Kaymakamlık hizmet binası girişinde vatandaşların HES kodu sorgulaması yapılmış, binanın tüm katlarına dezenfektan konulmuş, personelin fizikî mesafeye

uygun ve maskeli olarak çalışmaları temin edilmiş, personelin HES kodları toplu olarak e-devlet üzerinden günlük olarak sorgulanmıştır. 60 yaş üstü ve kronik rahatsızlığı olan personel idari izinli sayılmış, hijyen kurallarına uyulması hususunda defaatle bilgilendirme yapılmış, vatandaşların fizikî mesafe tedbirleri çerçevesinde işlem yapmaları sağlanmıştır. Açık Kapı hizmet bankosuna pleksi plakalar monte edilerek vatandaş ile personel arasında hastalık bulaşının olmaması için tedbir alınmıştır.

Kaymakamlık koordinasyonunda, ilçedeki diğer kamu kurum ve kuruluşları pandemi ile mücadelede sosyal izolasyonun temini ile maske, mesafe, temizlik önlemlerinin hayata geçirilmesi için Sağlık Bakanlığı Bilimsel Danışma Kurulu'nun hazırlamış olduğu Covid-19 Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi'ne göre birçok önleyici tedbiri uygulamıştır. Başlıca kurumlardan alınan bilgilere göre;

- *Bayrampaşa Belediye Başkanlığınca; Semt pazarlarımızda* tezgâh aralıklarının en az 3 m olması sağlanmış, pazar yerlerine pazarcı esnafı sayısının 2 katından fazla kişi girmesine müsaade edilmemiş, pazar yerlerinde yalnız gıda maddeleri satışına izin verilmiştir. Pazarcı esnafının maske ve eldiven ile satış yapmaları sağlanmış, satışa sunulan gıda maddelerinin vatandaş tarafından elle seçilmesine müsaade edilmeyerek, pazarcı esnafı tarafından poşetlenerek müşteriye verilecek şekilde satış yapılması sağlanmıştır. Pazar yerlerine, 20 yaş altı kişilerin pazarlara girişleri önlenmiştir. Kapalı pazar yerlerinin giriş ve çıkışlarına dezenfektan konularak vatandaşların kullanması sağlanmış, pazar kapanış saatleri 19:00 olarak belirlenmiş olup pazarcı esnafının bu saatten sonra satış yapmasına müsaade edilmemiştir.

- Zabıta Müdürlüğüne ilçe genelinde faaliyet gösteren marketler kontrol edilmekte, kısıtlama uygulanan zamanlarda çalışma saatlerinin 09:00 – 21:00 olacağı ile ilgili tebligatlar yapılmış olup konu ile ilgili denetimler devam etmektedir. Market ve manavların ambalajsız olarak satışa sundukları yaş sebze ve meyvelerin elle seçimi engellemeleri, market ve bakkal personeli tarafından ambalajlanarak satış yapılmasının sağlanması, market çalışanlarının “maske” ve “eldiven” kullanmaları ayrıca müşterilerin kullanabilmeleri için dezenfektan bulundurmaları, market içerisine fazla müşteri almamaları ve “Fizikî Mesafe” kuralını (1 m) müşterilerine sürekli hatırlatmaları (anons yapmaları) ve çocukların marketlere girmelerinin yasak olduğu kuralları tebliğ edilerek uygulanması

sağlanmakta ve market giriş ve çıkışlarına koronavirüs (Covid-19) bilgilendirme afişleri asılması sağlanmıştır.

- İlçe genelinde bulunan cadde, sokak, yeşil alan ve parklarda vatandaşların toplu halde bulunmamaları, spor ve yürüyüş gibi faaliyetler yapmamaları, sosyal mesafe kuralına uymaları hususunda anons yapılmak sureti ile duyurular yapılmıştır.

- İlçede faaliyetlerini sürdüren Düğün Salonu, Kafeler, Kiraathane-Kahveler, Çay Bahçeleri, Lokantalar, İnternet Kafeler, İddaa-Ganyan Bayileri, Dernek ve Lokaller, Berber ve Kuaförlerin her hafta düzenli olarak kontrolleri sağlanmış, görülen olumsuzluklara cezai işlem uygulanmış, aynı zamanda Covid-19 sorgulaması yapılan ve karantinada olması gereken vatandaşların İSDEM sorgularındaki tespiti halinde 112 müdahale ekiplerine bildirilerek bu kişiler tekrar karantinaya alınması ve karantina yurtlarına yerleştirilmeleri sağlanmıştır.

- İlçe genelindeki parklarda bulunan oturma bankları Mart ve Nisan aylarında kaldırılmıştır. Mayıs ayı itibarı ile oturma bankları eski yerlerine monte edilerek sosyal mesafeli oturma sağlanabilmesi için banklara çiçeklik monte edilmiştir.

- İlçe genelindeki parklarda bulunan oyun aletlerinin düzenli olarak dezenfeksiyonu sağlanmıştır.

- Belediye Meclisi, ilgili genelge doğrultusunda Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında toplantı yapmamıştır. Meclis toplantıları, büyük salona alınarak, sosyal mesafe kuralına göre oturma düzeni sağlanmış ve ayrıca maske ve dezenfektan dağıtılarak toplantılar gerçekleştirilmiştir.

- Nikâh salonu giriş ve çıkışları, tek sıra halinde ve sosyal mesafeye uygun giriş-çıkış için düzenlenmiş, koltukları sosyal mesafe kuralına göre bir dolu bir boş olarak düzenlenmiş, takı alanları sosyal mesafe kuralına göre düzenlenmiş, nikâh salonuna girişler HES kodu uygulaması ile yapılmış, ilgili genelgeler doğrultusunda hafta sonları nikâh programları iptal edilmiş, nikâh törenlerine 65 yaş üstü ve 15 yaş altı vatandaşlarımızın alınmaması sağlanmış, nikâh törenleri 30 kişi ile sınırlandırılmış ve nikâh salonları sık sık dezenfekte edilmiştir.

- Vatandaşları Covid-19 virüsünden korunma konusunda bilgilendirmek amacıyla on beş bin el broşürü, altmış adet afiş hazırlanarak vatandaşlara dağıtımı yapılmış ve konu ile ilgili bilgilendirme afişleri hazırlanarak ilçenin çeşitli noktalarına asılmıştır. 190 billboard, 9 led ekrandan ve sosyal medya hesaplarından, virüsten korunma yöntemleri, Vefa İletişim Merkezi'nin faaliyetleri, belediyenin salgın dönemindeki faaliyetleri ve hizmetleri duyurulmuştur.

- Sosyal medya hesapları üzerinden çocukların ve ailelerinin evde kalmalarını teşvik amacı ile çeşitli etkinlikler (kitap dağıtımı, çekiliş vb.) düzenlenmiştir.

- Sağlık İşleri Müdürlüğünce Covid-19 salgını ile mücadele kapsamında “Sesinizi Duyan Biri Var” sloganıyla çocuklar ve yetişkinler için telefonla psikososyal destek hattı hizmeti verilmiştir.

- Evlerinden çıkamayan 65 yaş üstü hastaların evde enjeksiyon, pansuman, kan alma gibi sağlık hizmetleri evlerinde karşılanmış, bugüne kadar toplamda 123 hastaya evlerinde sağlık hizmeti sunulmuştur.

- Toplu taşıma araçları dahil tüm araçlarının, bulundukları garaj ve birimler haftalık rutin olarak en az birer kez dezenfekte edilmiştir.

- İl dışına defnedilecek cenazeler alınan tedbirler kapsamında iptal edilmiş, şehir içi cenaze işlemlerinde cenaze yakınlarının taşınması konusunda en fazla koltuk sayısının yarısı kadar kişi alınmıştır.

- Pazar yerlerine vatandaş taşıma servisleri yine alınan tedbirler kapsamında kaldırılmış; cenaze, pazar servisi, gezi vb. organizasyonlarda kullanılan toplu taşıma araçlarının kullanılmasına ara verilmiş olup memur servisleri ise araç koltuk sayısının yarısını aşmamak kaydı ile kullanılmıştır.

- Mart 2020 tarihinden itibaren ilçe geneli bütün sokak ve caddelerin dezenfektanlı su ile yıkaması yapılmıştır. İlçe sınırları içerisindeki hastane bahçeleri, metro ve otobüs durakları, alışveriş merkezleri ve Mega Center gibi insan yoğunluğunun olduğu merkezlerin çevrelerinin dezenfektanlı su ile yıkanması düzenli aralıklarla yapılmıştır. Polis Karakolları ve Çevik Kuvvet gibi emniyet kuvvetlerine ait yerlerde açık alanların ve çevresinin dezenfektanlı su ile yıkanması düzenli aralıklarla yapılmıştır.

- Otobüs durakları kamu kurumu önleri ve kalabalık olan yerlere kullanılmış maskelerin yere atılmaması ve düzenli olarak toplanabilmesi amacı ile 38 adet kullanılmış maske kutusu konulmuştur.

- Pandeminin başlangıcından itibaren ilçe genelindeki kamu binaları; okul, cami, Kaymakamlık (İlçe Milli Eğitim, Halk Eğitim, Sosyal Yardımlaşma, Nüfus, Tarım, Tapu, Malmüdürlüğü, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Gündüz Bakımevi vb.), Belediye, Emniyet, Çevik Kuvvet, Muhtarlıklar, PTT, Noter, Kapalı Semt Pazarı, İşkur, Covid-19 testi pozitif olan vakaların bulunduğu daire ve bina merdivenleri, berber, kuaför ve güzellik salonları, ekmek fırınları, optikler, muhasebeciler, sivil toplum kuruluşları, kamu ve ticari araçlar, sağlık ve kamuya ait araçlar, ambulans, ticari taksiler, yolcu minibüsleri periyodik olarak dezenfekte edilmiştir.

- İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne; Okul-kurum idarecilerine yönelik olarak Milli Eğitim Bakanlığı ile TSE arasında gerçekleştirilen protokol gereği çevrimiçi ortamda Okulum Temiz bilgilendirme seminerleri verilmiştir. Pandeminin bertarafına yönelik olmak kaydı ile tüm okul ve kurumların Okulum Temiz müracaatını gerçekleştirmelerine yönelik olarak saha çalışmalarına başlanmıştır. İlçede görevli üç gönüllü öğretmenin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından açılan Hijyen ve Sanitasyon hizmet içi eğitimine katılmaları sağlanmıştır. İlgili eğitimde başarılı olan tetkikçiler ile birlikte Eylül 2020 tarihinden günümüze kadar okul ve eğitim kurumlarında gerekli tetkikler gerçekleştirilmiştir. Hijyen ve sanitasyonun sürdürülebilirliğini temin maksatlı olarak takip tetkikleri rutin bir sürece bağlanmıştır.

- İlçede mevcut 53 okul ve kurumun 52 tanesi Okulum Temiz müracaatını gerçekleştirmiş olup, ilgili takip tetkikleri neticesinde 52 okul ve kurum, Okulum Temiz belgesini almaya hak kazanmışlardır. Bu çalışmalar kapsamında ilgili okul ve kurum yöneticileri, süreçlere yönelik gerekli prosedür ve dokümantasyon çalışmalarını tamamlamışlardır.

- Eğitim öğretimin gerçekleştirildiği saha bazında; ısıtma, havalandırma, elektrik ve iş ekipmanlarının (su deposu temizliği ve bakımı, arızalı durumda olan yangın alarm sistemlerinin onarımı, hidrofor ve yangın pompalarının sisteme alınması, havalandırma sistemlerinin aktif hale getirilmesi, kaçak akım röleleri ile yıldırımdan korunma tesisatının (paratoner) aktifliğinin sağlanması, kalorifer kazanı ve baca bakımlarının temini) kontrolleri sağlanmıştır.

- Okulum Temiz Kılavuzu gereği okul-kurum bahçelerinin açık alanlarına, sosyal mesafe ile ilgili bilgi ve uyarı levhaları asılmış, sprey boya ile zemine sosyal mesafe işaretlemeleri yapılmış, zorunlu olmadıkça okul ve kurumlara ziyaretçi kabul edilmemiş, zorunlu giriş yapan paydaşlara yönelik olarak ateş ölçümleri yapılmış, HES kodları sorgulanmış, ilgili kayıt evraklarını imzalamaları temin olunmuştur.

- Okul-kurum giriş kapılarının olduğu kısımlara iki adet hijyen paspası ile pedallı çöp kovaları ve antiseptikler koyulmuş, kapasite kullanım afişleri görünür yerlere asılmış, okul-kurumun her katında pandemi panoları oluşturulmuştur. WC'lere pedallı çöp kovaları, antiseptikler, kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları koyulmuş, sifonların es (S) şeklinde olması sağlanmıştır.

- Sınıf, idari oda, spor salonu, kantin, yemekhane vb. yerlere, Covid-19 içerikli bilgi ve uyarı levhaları asılmış, pedallı çöp kovaları, antiseptikler ilgili yerlerde konumlandırılmıştır.

- Covid-19 bulaşına maruz kalabilecek paydaşların hastaneye sevk edilmesine kadar izole edilecekleri izolasyon odaları oluşturulmuş, tıbbi atıkların depolanacağı bölümler belirlenerek gerekli donanımlarla tesis olunmuştur.

- Konferans salonunda bulunan koltuklar bir koltuk boş olacak şekilde ayarlanmış, kantin ve yemekhanelerde hijyen - sanitasyon adına alınması gerekli tüm tedbirler yerine getirilmiştir.

- Okul kurum yöneticileri tarafından; hijyen ve sanitasyonu sağlama maksatlı olarak manuel ya da elektrikli dezenfekte pompaları temin edilmiş, ilgili temizlik programlarına bağlı olarak dezenfekte işlemleri sürdürülmüştür.

- Eğitim öğretimin devam ettiği dönemlerde Covid-19 bulaşına maruz kalan tüm paydaş bilgileri (öğrenci-öğretmen-memur-işçi vb.) okul-kurum yöneticilerinden talep edilerek, hem İlçe Sağlık Müdürlüğü hem de İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerine aktarılmıştır.

- İŞKUR tarafından Toplum Yararına Çalışma (TYP) programı çerçevesinde ilçedeki okullarda görevlendirilen temizlik çalışanları ile özel güvenlik görevlilerine yönelik, iş sağlığı ve iş güvenliği eğitimleri verilmiş, sağlık muayeneleri işyeri hekimi tarafından gerçekleştirilmiştir.

- İlçe Müftülüğünce; Müftülüğe bağlı cami ve mescitlerdeki saf düzeni sosyal mesafe kuralına uygun olarak belirlenmiş, saflarda durulacak olan noktalar tek tek işaretlenmiş, cami ve mescit girişlerinde dezenfektan noktaları oluşturulmuş, vatandaşların maskeleri takılı olmadan ve seccadesiz bir şekilde camide bulunmamaları hususuna dikkat edilmiştir.

- Kaymakamlık Makamı'nın olurlarıyla ibadete açık olan cami ve mescidlere ek olarak beş farklı açık alanda Cuma Namazı kılınması ve bu alanlara düzenli olarak din görevlisi gönderilmesi sağlanmıştır.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kararına uygun olarak Hac, Umre ve Kudüs ziyareti programları iptal edilmiş, önceden kayıt yaptırmış olan vatandaşlara konuyla alakalı olarak bilgi verilmiştir.

- Cenaze işlemleri İBB Mezarlıklar Müdürlüğü tarafından deruhte edilmekle birlikte cenaze namazlarının beş vakit namaz vakitlerinin dışında mümkün olduğunca az cemaatle ve sosyal mesafeye dikkat edilerek kılınması konusunda özen gösterilmiştir.

- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın almış olduğu karar gereği; Kuran kurslarından sadece yatılı olarak hafızlık eğitimi veren kursların yüz yüze eğitime devam etmesi, diğer eğitim türlerinde ise eğitimin çevrim içi olarak yapılması temin edilmiştir.

- Vakaların artışa geçtiği dönemde yatsı ezanları sonrasında Kaymakamlık talimatları doğrultusunda bütün minarelerden maske, mesafe ve temizlik kurallarına dikkat edilmesi ile alakalı ikaz anonsları yapılmıştır.

- Müftülüğü bağlı cami ve Kuran kurslarında çalışmakta olan personele yönelik olarak yapılmakta olan aylık mutad personel toplantıları iptal edilmiş, acil durumlarda ise çevrim içi yapılması yoluna gidilmiştir.

- Müftülüğün nikâh salonunda yapılmakta olan resmi nikâh merasimleri İçişleri Bakanlığı genelgeleri ve İl Hıfzıssıhha Kurulu kararlarına uygun olarak icra edilmiştir.

- İlçe Nüfus Müdürlüğü ile Tapu Müdürlüğünce; Genel olarak randevu ile işlem yapılmış, randevu aralıkları genel müdürlüklerce belirlenmiş, dolayısıyla vatandaşlar kalabalık ortamlara maruz bırakılmamıştır.

- Tapu Müdürlüğündeki akit masaları ile Nüfus Müdürlüğündeki işlem masalarına pleksi plakalar monte edilerek vatandaş ile personel arasında hastalık bulaşının olmaması yönünde önlem alınmıştır.

- İlçe Gençlik ve Spor Müdürlüğünce; Spor tesislerinde maske, mesafe ve hijyen kurallarına dikkat edilmiş; uyulması gereken Covid-19 kuraları ile ilgili afişler tesislerde uygun yerlere asılmış ve tesislere gelen herkesin düzenli olarak ateş ölçümü yapılmıştır.

- Covid-19 tedbirleri ile ilgili personele gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve işleri aksatmayacak şekilde esnek çalışma programı uygulanmıştır.

- Tesislerdeki tüm alanların düzenli dezenfektasyonu yapılmış; maske, eldiven gibi tıbbi atıkların atılması için ayrı atık kutuları koyulmuştur.

- İlçede bulunan spor salonları, bilardo salonları ve halı sahaların düzenli olarak denetimleri yapılmıştır.

- Bayrampaşa Spor Salonu'nda oynanan basketbol müsabakaları ilgili federasyonunun Covid-19 talimatlarına uygun olarak oynatılmış, sınırlı sayıda girişe izin verilmiş ve müsabaka esnasında aralarda mesafe bırakmaları sağlanmış, sabah sporları kapsamında spor salonuna gelen vatandaşların HES kodları kontrol edilmiş ve ateş ölçümleri yapılmıştır.

- Bayrampaşa Stadi'nda oynanan profesyonel futbol müsabakaları ilgili federasyonun Covid-19 talimatları dikkate alınarak icra edilmiştir. Stadyumda sınırlı sayıda seyirci alınan alanlara uygun mesafe ve boşluklar bırakılarak seyircilerin buna göre oturması sağlanmıştır.

- Bu süreçte kuruma bağlı spor tesislerinde büfe, kantin vb. hizmetler verilmemiştir.

- Stadyumda atletizm parkurunun kullanımı ile ilgili olarak halk saatleri ve sporcu antrenmanları birbiriyle çakışmayacak şekilde planlanmış ve sınırlı sayıda giriş yapılmasına müsaade edilmiştir.

Ayrıca yukarıda sayılan kurumlar da dahil olmak üzere ilçedeki bütün kamu kurum ve kuruluşlarında kurum hizmet binası girişlerinde HES kodu sorgulamaları yapılmış, dezenfektan bulundurulmuş, personelin fizikî mesafe içerisinde

bulunmaları temin edilmiş, mesailer esnek çalışmaya göre düzenlenmiş, hizmet binalarının çalışma alanlarının dezenfekte edilmesi sağlanmıştır. Ayrıca personelin işe girişleri esnasında HES kontrolleri yapılmış ve görevleri esnasında maskeli olmalarına özen gösterilmiştir.

4.5 Denetim

Koronavirüs salgınıyla mücadele kapsamında vali/kaymakam koordinasyonunda salgınla etkin mücadele amacıyla denetim faaliyetleri yürütülmektedir (İletişim Başkanlığı, 2021). Bakanlığın genelgesinde belirtildiği üzere koronavirüs (Covid-19) salgınının toplum sağlığı ve kamu düzeni açısından oluşturduğu riski yönetme, sosyal izolasyonu temin, fiziki mesafeyi koruma ve hastalığın yayılım hızını kontrol altında tutma amacıyla, içerisinde bulunduğunuz kontrollü sosyal hayat döneminin temel prensipleri olan maske, mesafe ve temizlik kurallarının yanı sıra hayatın her alanına yönelik uyulması gereken kurallar ve önlemler; Sağlık Bakanlığı ve Koronavirüs Bilim Kurulunun önerileri, Sayın Cumhurbaşkanının talimatları doğrultusunda; İçişleri Bakanlığının 30.07.2020 tarihli, 18.11.2020 ve 30.11.2020 tarihli genelgeleri ile koronavirüs salgını ile mücadele amacıyla 17.08.2020 tarihinde yürütülen denetim faaliyetlerinin tek elden yönetimi, her türlü şikâyet ve ihbarın yapılabileceği çağrı sisteminin kurulması, denetim faaliyetlerine dair merkezi veri tabanının oluşturulması, yetkilendirilmiş uzman denetim ekiplerinin kurulması vb. amaçlarla ilçelerde İlçe Kaymakamı'nın koordinasyonunda İSDEM (İlçe Salgın Denetim Merkezi) kurulmuştur.

Mahalle izolasyon denetimlerinin yanında Bakanlığın genelgeleri ile İl Hıfzısıhha Kurulu kararları çerçevesinde Kaymakamlık Makamı'nın 01.09.2020 tarihli 2742 sayılı onayı ile 89 personelden müteşekkil 9 işyeri denetim ekibi (Müftülük, Gençlik Spor, Milli Eğitim, Tarım, Emniyet, Zabıta, Sağlık, Gündüz ve Gece Denetim Ekipleri) oluşturulmuştur. Bu ekipler genelgelerde ve kararlarda belirtilen işyerleri ve kişiler ile alakalı olarak İSDEM üzerinden gelen ihbarları sonuçlandırmıştır. Ayrıca ilçedeki işyerlerine re'sen denetimler de uygulanmıştır. Özellikle İSDEM üzerinden gelen 4.402 ihbar ivedi bir şekilde yerinde kontrol edilip gerekli işlemler %100 oranında gerçekleştirilmiştir. (Tablo-4)

Tablo 4: Bayrampaşa İlçesi Denetim Sayıları (30.04.2021 tarihine kadar)

Re'sen Yapılan Denetim Sayısı	50.310
İhbar Üzerine Yapılan Denetim Sayısı	4.402
Toplam Denetim Sayısı	54.712
İzolasyonu Tabi Kişilere Yönelik Denetim Sayısı	221.127

Kaynak: İSDEM verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kaymakamlık koordinasyonunda İlçe Salgın Denetim Merkezi faaliyete başladığı 21 Ağustos 2020 tarihinden 30 Nisan 2021 tarihine kadar kişiler ve işletmeler için belirlenen kuralların uygulanmasına yönelik denetimler kapsamında 50.310 denetim gerçekleştirilmiş, Hayat Eve Sığar (HES) uygulaması veya 112, 155, 156 acil çağrı numaraları üzerinden vatandaşlarca bildirilen toplam 4.402 ihbar/şikayet kontrol edilmiş, toplamda ise (izolasyon denetimi + re'sen denetim + ihbar/şikayet üzerine denetim) 275.839 denetim faaliyeti yapılmıştır (Tablo-4).

İSDEM üzerinden gelen ihbarlar sonucu ve kurumların denetim ekiplerince yapılan re'sen denetimlerde, İçişleri Bakanlığı genelgeleri ve İl/ilçe Hıfzıssıhha Kurulu kararlarında belirlenen kural ya da alınan tedbirlere uymayan kişi ve işletmelere uygulanan idari yaptırımlar Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo:5 Bayrampaşa İlçesi Denetim Sonrasında Yapılan İdari Yaptırımlar (30.04.2021 tarihine kadar)

Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulan Kişi Sayısı	766
İdari Para Cezası Kesilen Kişi Sayısı	2.804
Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulan İşyeri Sayısı	0
Kapatma Cezası Uygulanan İşyeri Sayısı	9
İdari Para Cezası Kesilen İşyeri Sayısı	114
Maske Zorunluluğuna Uymayan Kişi Sayısı	219

Kaynak: İSDEM, İlçe Sağlık Müd. ve İlçe Emniyet Müd. verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.6 Vefa Sosyal Destek Çalışmaları

İçişleri Bakanlığının emirleri doğrultusunda İlçe Salgın Koordinasyon Kurulu 18.03.2020 tarihinde toplanarak kamu sağlığının korunması ve salgının yayılmasını engellemek amacıyla çeşitli kararlar almıştır. Kurulun 22.03.2020

tarihli toplantısında 65 yaş üstü ile kronik rahatsızlığı bulunan vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak üzere İlçe Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulması, 23.03.2020 tarihli toplantısı ile sokağa çıkma kısıtlamalarında vefa sosyal destek grubunun 7/24 görev yapması ve 65 yaş üstü vatandaşların İstanbul dışı seyahat izinlerinin yapılacak kontrollerden sonra vefa sosyal destek grubu iletişim görevlileri tarafından verilmesi kararlaştırılmıştır. İlçe Nüfus Müdürlüğü verilerine göre ilçede yaklaşık olarak 22.428 kişinin 65 yaş üstü olduğu tespit edilmiştir.

Kaymakamlık tarafından kamu personeli ile STK gönüllülerinden yapılan görevlendirmeler ile 126 kişiden Vefa Sosyal Destek Grubu oluşturulmuştur. Vefa Sosyal Destek Grubu çalışmaları neticesinde, Kaymakamlığın koordinasyonunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Bayrampaşa Belediye Başkanlığı, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü gibi resmi kurumların çalışanlarının yanında ilçede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının (Türkiye Bosna Sancak Derneği, Kızılay, Bayrampaşa Vakfı vb.) gönüllü çalışanlarının katılımı ile işbirliği içerisinde vatandaşların maddî ve manevî ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Tablo 6'da 65 yaş ve üzeri vatandaşların 112, 155, vefa iletişim hattı gibi iletişim araçları üzerinden yaptıkları talep sayıları gösterilmiştir.

Tablo-6: Bayrampaşa İlçesi Vefa Yardım Talep Tablosu

65 YAŞ VE ÜZERİ VATANDAŞLARIMIZIN 112, 155 ve 156 HATLARINDAN YAPMIŞ OLDUKLARI HİZMET TALEPLERİ					
ARANAN HİZMET BİRİMİ					YERİNE GETİRİLEN TOPLAM HİZMET SAYISI
112	155	156	VEFA İLETİŞİM MERKEZİ	TOPLAM	
6.416	698	-	7.923	15.037	15.037

Kaynak: İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Vefa Sosyal Destek Grubunca ihtiyaç sahibi vatandaşların farklı talepleri yerine getirilmiştir. Vefa Grubunca yapılan hizmetler; 305 kişiye ilaç alımı, 303 kişiye alışveriş, 600 kişiye günlük sıcak yemek, 1.523 kişiye şehir içi seyahat izin

belgesi düzenlenmesi, 1832 kişiye gıda dağıtımı, 465 kişinin bankadan paralarının çekilerek evlerine teslim edilmesi, 75 ailenin bankaya götürülerek işlemlerinde yardımcı olunması, Cumhurbaşkanlığınca hazırlanarak gönderilen kolonya ve maskenin 65 yaş üstü 22.428 vatandaşa dağıtımının yapılması, 100 yaş üzeri 7 vatandaşın ziyaret edilmesi, 176 şehit yakını ile gazi ailesinin bayramlarda ziyaret edilmesi şeklinde sıralanabilir.

Bu bilgilerin dışında Vefa Sosyal Destek Grubunca zaman içerisinde sadece 65 yaş ve üstü vatandaşların değil, diğer vatandaşların da ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Kaymakamlık talimatıyla fiyasyon çalışmaları kapsamında 2 bekçi ve 3 vakıf görevlisi tarafından Covid-19 test sonucu pozitif çıkan 23.286 hasta telefonla aranarak maddi desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları sorulmuştur. Buna göre 860 aileye nakdi (128.240 TL) veya aynı yardım (784 gıda kolisi) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın kendi kaynakları ile özel şahıs ve firmalardan alınan bağışlarla yapılmıştır. Ayrıca, hayırsever vatandaşlar tarafından bağışlanan hediye alışveriş kartları ile bazı hasta vatandaşların market ihtiyaçları vefa görevlilerince giderilmiştir. Bunun dışında, 10 Covid-19 hastası aileye ilaç temin edildiği görülmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından gönderilen Covid-19 Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi Pandemi Sosyal Destek Programı kapsamındaki tek seferlik yardım başvuruları Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfı personeline incelenerek şartları uygunluk taşıyan 50.721 vatandaşa toplam 51.717.600 TL yardım yapılmıştır. Buna göre Pandemi Sosyal Destek Yardımları çerçevesinde ilçe nüfusunun %18,8'lik kısmına 1.000'er TL'lik yardım yapılmıştır.

4.7 Aşı Çalışmaları

Koronavirüsle mücadelede Maske, Mesafe ve Temizlik önlemlerinin yanı sıra aşı çalışmalarının devreye girmesi pandeminin sonlandırılması için hayati öneme sahiptir. İlçe Sağlık Müdürlüğü'nce Covid-19 aşılama programı başlamadan önce ilçede bulunan bir devlet hastanesi, iki özel hastane ve yirmi ASM (Aile Sağlığı Merkezi)'ye ziyaret düzenlenerek aşı dolaplarının kapasiteleri, aşı odalarının planlamaları, randevu kapasite planlamaları yapılmıştır. Ayrıca ATS (Aşı Takip Sistemi) ve dolap aşı stokları uyumu kontrolleri sağlanarak ilçeye ayrılan Covid-19 aşılarının dağıtım planları hazırlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu takvim çerçevesinde Kaymakamlığın koordinasyonunda ilçedeki yaş grupları belirlenmiş ve İlçe Sağlık Müdürlüğünce aşılama çalışmaları yürütülmüştür. Covid-19 aşılı ile ulaştığında İlçe Sağlık Müdürlüğünce ilçeye ayrılan Covid-19 aşılı teslim alınarak yapılan plan çerçevesinde polis ekipleri eşliğinde hastane ve ASM'lere dağıtımı sağlanmıştır. Ayrıca SİNA (Sağlıkta İstatistiksel ve Nedensel Analizler) ve ATS sistemleri ile bütün kurumların stok ve randevularının takibi anlık yapılarak aşı lojistiği ihtiyaçlarına göre İlçe Sağlık Müdürlüğü'nce sağlanmıştır.

Ocak ayı itibarıyla Sağlık Bakanlığı risk grubu sıralaması doğrultusunda sağlık çalışanlarının aşılmasına başlanmıştır. Bunun akabinde evde sağlık biriminde kaydı olan engelli vatandaşlar ile 90 yaş üstü vatandaşların evlerinde aşılama çalışmalarına 112 ambulansları eşliğinde mobil saha ekipleri ile başlanmıştır. Ayrıca Bayrampaşa Gündüzlü Engelli Bakım Merkezi'ne kayıtlı vatandaşların birinci doz aşılama ilgili merkezde yapılmıştır. Sağlık Bakanlığının belirlediği risk grubu sıralaması doğrultusunda (Tablo 7) ilçede yaş gruplarına göre aşı çalışmaları hastanelerde, ASM'lerde ve mobil ekiplerce sahada devam etmektedir.

Tablo 7: Bayrampaşa İlçesi Aşılama Verileri (25.05.2021 tarihine kadar)

Aşı Grubu	Aşı Olan Kişi Sayısı	Henüz Aşı Olmayan Kişi Sayısı	Aşılanma Oranı
65+ Yaş	24.196	4.899	83,2%
60-64 Yaş	7.860	2.425	76,4%
55-59 Yaş	13.697	7.462	64,7%
Genel Veriler	62.159	25.405	71,0%

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 7'de görülen aşılanma oranlarının artması için vatandaşlar Kaymakamlıkça teşvik edilmiştir. Bu kapsamda vakıftan yardım alan dezavantajlı gruplar aranarak aşı ile ilgili bilgilendirilmiş ve randevu almalarında yardımcı olunmuştur. Özellikle 65 yaş üstü risk grubunun aşı oranlarının artması için vatandaşlar aile hekimleri ve ilçe sağlık müdürlüğü elamanlarınca aranarak aşı

hakkında bilgilendirme yapılarak aşı olmaları yönünde teşvik edilmişlerdir. Buna ilaveten Kaymakamlık emri ile mahalle izolasyon ekiplerinde görevli okul müdür yardımcıları ve Kızılay gönüllüleri kapı kapı gezerek henüz aşısını yaptırmayan 65 yaş üstü vatandaşlara aşı hakkında bilgilendirme ve teşvik etme çalışmasında bulunmuşlardır.

5. SONUÇ

Tüm dünyayı etkileyen koronavirüs salgınına karşı, hatta ekonomik olarak gelişmiş birçok ülkenin yetersiz kaldığı bir süreçte, Türkiye güçlü devlet geleneği ile mücadelesini sürdürmektedir. Türkiye'nin köklü devlet geleneği içerisinde mülki idare teşkilatı önemli bir yere sahiptir. Ülke genelinde il ve ilçelerde mülki idare amirlerinin koordinasyonunda, Covid-19 pandemisinden kaynaklı sağlık krizinin yönetilmesinde resmi kamu kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları dahil olmak üzere eşgüdüm ve işbirliği içerisinde pandemi ile mücadele süreçleri yürütülmektedir. Salgının seyrinin azaltılması ve yayılımının engellenmesi amacıyla sahada Covid-19 ile mücadelede tedavi, filyasyon, izolasyon, genel önleyici tedbirler, denetim, vefa sosyal destek çalışmaları ve aşılama olmak üzere çok yönlü bir çalışma yürütülmektedir.

Bu çalışmada, Bayrampaşa Kaymakamlığının üstlendiği koordinasyon rolü gereği toplum sağlığının korunması için Covid-19 salgınına karşı yürütülen mücadelede Kaymakamlık gözetim ve denetiminde yapılan tedavi, filyasyon, izolasyon, önleyici tedbirlerin uygulanması, denetim faaliyetleri, vefa sosyal destek çalışmaları ve aşı çalışmaları ile ilgili kurumlar arası eşgüdüm gerektiren birçok örnek verilmiştir. Kaymakamlık koordinasyonunda her bir başlık altında yürütülen kapsamlı çalışmalar incelendiğinde özellikle kriz dönemlerinde, biyolojik afet covid-19 pandemisinde olduğu gibi mülki idarenin koordinasyon rolünün önemi bir kez daha ortaya konmuştur. Bu çalışma, yürütülen faaliyetlerin tespiti ve rakamlarla değerlendirmesi şeklinde olup, Kaymakamlığın çalışmalarının etkinliği, verimliliği ve başarısı ayrı bir çalışma konusu olarak değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, koronavirüsle mücadelede Hükümetin belirlediği dört temel prensibin uygulanmasında Bayrampaşa Kaymakamlığı önemli bir görev üstlenmiştir. Kaymakamlık koordinasyonunda ilçedeki kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde çok yönlü bir çalışma yürütülmüştür.

Yukarıda sayılan her bir mücadele sürecinin yönetiminde kaymakamlık kilit bir rol üstlenmiştir. Zaman içerisinde Covid-19 salgını sadece bir sağlık meselesi olmaktan öte hayatın sosyal, kültürel, ekonomi gibi birçok yönünü olumsuz olarak etkileyen bir duruma dönüşmüştür. Böylesine uzun süreli ve zor bir krizin panik ve kaos ortamına dönüşmemesinde, yayınlanan genelge ve hükümet talimatlarının hızlı bir şekilde uygulanmasında, kamu düzeni ve güvenliğinin tesis edilmesinde, üretim, imalat ve tedarik zincirlerinin aksamayarak ekonomi çarklarının işleminde ve en önemlisi de sağlık sisteminin ayakta kalarak hizmet vermesinde mülki idare teşkilatının koordinasyon rolü önemli olmuştur.

KAYNAKÇA

Acar, Y. (2020). “Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi”, Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, s. 7-21.

Altın, Z. (2020). “Covid-19 Pandemisinde Yaşlılar”, Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi, Sayı 30, s. 49-57.

Bahar, O. ve Çelik İlal, N. (2020). “Coronavirüsün (Covid-19) Turizm Sektörü Üzerindeki Ekonomik Etkileri”, International Journal of Social Sciences and Education Research, Cilt 6, Sayı 1, s. 125-139.

Bayrampaşa Kaymakamlığı İlçe Brifingi (2021).

Boztepe, M. (2018). “Merkezi İdarenin aşra Yönetiminde “Devleti Temsil” ve “Hükümeti Temsil” Kavramları: Kapsam ve Karşılaştırmalı Analiz”, Türk İdare Dergisi, Haziran 2018, Sayı 486, s. 105-130.

Budak, F. ve Korkmaz, Ş. (2020). “Covid-19 Pandemi Sürecine Yönelik Genel Bir Değerlendirme: Türkiye Örneği”, Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi, Sayı 1, s. 62-79.

Çapar, S. (2011). “Kaymakam Adaylığına Giriş Süreci”, Türk İdare Dergisi, Aralık 2011, Sayı 473, s. 75-95.

Dünya Sağlık Örgütü İnternet Bilgilendirme Sayfası (2021). <https://covid19.who.int/table> (erişim tarihi: 22.05.2021).

Erkut, E. (2020). “Covid-19 Sonrası Yükseköğretim”, Yükseköğretim Dergisi, Cilt 10, Sayı 2, s. 125-133.

Fernandes, N. (2020). Economic Effects of Coronavirüs Outbreak (Covid-19) on The World Economy. Full Professor of Finance IESE Business School Working Paper, No. WP-1240-E. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3557504 (erişim tarihi: 25.05.2021).

Güngör, B. (2020). “Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Alınan Önlemlerin Kriz Yönetimi Perspektifinden Değerlendirilmesi”, USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Cilt 2, Sayı 4, s. 818-851.

İçişleri Bakanlığı İl Salgın Denetim Merkezi İnternet Uygulaması (İSDEM) (<https://isdem.ng112.gov.tr>).

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü (2020). 18-11-2020 Tarihli 1961 Sayılı Koronavirüs Yeni Tedbirler Genelgesi.

Koca, F. (2020). Sosyal Medya Twitter Hesabı, 22.12.2020 Tarihli Saat: 21:29’de Yapılan Paylaşım.

Karakaş, Z. (2020). “COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme”, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, s. 3-17.

Karasu, K. (2003). Halkın Mülki İdareye Yönelik Tutum ve Beklentileri, İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.

Karataş, M. (2020). “Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi, Cilt 40, Sayı 1, s. 541-573.

Soylu, S. (2021). İstanbul Kaymakamlarıyla Koronavirüs Salgını Mücadele Değerlendirme Toplantısı, Toplantı Tarihi 17.04.2021. <http://facebook.com/suleymansoylu/>...

Şenel, S. (2014). “Evaluation of a leadership training program by applying Kirkpatrick’s four-level model: The case of Turkish prefect interns training and development program”, Doktora Tezi, ProQuest LLC (2014).<https://www.proquest.com/openview/81a428a7d5fdf76ac607e78df4ea39ea/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y> (erişim tarihi: 19.05.2021).

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü COVID-19 (SARS-Co-V-2 ENFEKSİYONU) Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı (Bilimsel Danışma Kurulu

Çalışması) (2020). <http://covid19.saglik.gov.tr/eklenti/39551/0/covid-19rehberig-enelbilgilerepidemiyolojiyetanipdf.pdf> (erişim tarihi: 22.05.2021).

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2020). Türkiye'nin Koronavirüsle Etkin Mücadelesi, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayını, Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı (2021). Asrın Küresel Salgını: Türkiye'nin Koronavirüsle Başarılı Mücadelesi, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayını, Ankara.

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü COVID-19 (SARS-Co-V-2 ENFEKSİYONU) Temaslı Takibi, Salgın Yönetimi, Evde Hasta İzlemi ve Filyasyon Sağlık Bakanlığı (Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması) (2020). [covid19rehberi temaslitakibievdehastazilemivefilyasyonpdf.pdf](http://covid19rehberi.temaslitakibievdehastazilemivefilyasyonpdf.pdf) (saglik.gov.tr) (erişim tarihi: 22.05.2021).

T.C. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Rehberi (2020). <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66301/covid-19-rehberi.html> (erişim tarihi: 22.05.2021).

Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). "Covid-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması", Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi, Cilt 25, Sayı 1, s. 142-153.

Zeren, F. ve Hızarcı, A. E. (2020). "Kovid-19 Koronavirüsün Hisse Senedi Piyasalarına Etkisi: Seçilmiş Ülkelerden Kanıtlar", Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 78-84.

1982 Anayasası, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (erişim tarihi:20.05.2021)

5442SayılıİlİdaresiKanunu,<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf> (erişim tarihi: 20.05.2021)

1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1593.pdf> (21.05.2021)

